

Міністерство освіти і науки України  
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ  
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:  
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали  
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції  
У двох частинах  
Частина 2

(Суми, 19 травня 2017 року)



Суми  
2017

**ЛИСЕНКО Д.**

(науковий керівник – к. і. н., доц. В. А. Нестеренко)

## **ІСТОРІЯ ВЛАСНОЇ РОДИНИ\***

У роки Другої світової війни, з 7 вересня 1941 по 1943 рік, Глухів був окупований німецькими військами. Саме тут був створений партизанський загін, очолюваний П. Кульбакою, який входив до легендарного з'єднання під командуванням С.А.Ковпака. 30 серпня 1943 року в ході Чернігівсько-Прип'ятської операції радянські війська визволили місто.

Лисенко (Кандибіна) Анастасія Никифорівна народилася 13 липня 1952 року в селі Старикове Глухівського району Сумської області. Навчалася в сільській школі 8 років, закінчила Путивльське ГПТУ №9. Була направлена на роботу в смт. Степанівка Сумського району Сумської області, де згодом вийшла заміж і залишилась жити. Батьки ж залишились в Глухові.

Кандибіна (Сережкіна) Надія Пантелеймонівна 1908 року народження проживала в звичайній родині в селі Шалигіне, мала трьох братів, не навчалася в школі, вийшла вдруге заміж за Кандибіна Никифора Макаровича, який був старший за неї на 10 років та мав вже 4 дітей. Перед війною працював в колгоспі та любив складати вірші, йому було запропоновано роботу в Сумах. Але через поранення, які він отримав на війні, був змушений відмовитись, адже не міг записувати вірші самостійно. Анастасія Никифорівна має рідну сестру Тетяну, яка проживає в Сумах, брата Леоніда, який мешкав в рідному селі та помер 2 роки тому, а також зведеного брата, який залишився жити з батьками,

---

\* Робота здійснена в рамках виконання фундаментального дослідження №0115U000677 «Історичний розвиток порубіжжя Північно-Східної України як засіб конструювання загальнонаціональної моделі історичної пам'яті».

старшого брата, який помер на війні допомагаючи людям, сестру, котра вийшла заміж за поліцая та ще одну сестру, яку насильно відвезли під час війни до Німеччини, доглядати німецьку знатну жіночку. До війни родина жила звичайно, мали 50 соток землі та тримали завжди корову, свиней, птицю.

1932-1933 роки – одні з найстрашніших років життя батьків жінки. Матір розповідала, що всі їли горобців, кісткову муку, особисто вона бігала разом із родиною на поля та збирала сиру картоплю, щоб потім з неї зробити млинці чи деруни, додавали в них все, що знаходили. Матір часто повторювала: «Було тяжко...але ми вижили, ми вижили...» Багато її знайомих, односельчан розпухали, помирали і ніхто не міг нічим допомогти.

1943 році старший брат Іван у віці 18 років пішов добровольцем на війну, де згодом був убитий зі своїм другом, коли допомагав людям діставати їжу зі складів. Батька, Никифора Макаровича, забрали на війну теж в 1943 році, де він був поранений зі своїм братом, коли розірвався снаряд, йому відірвало руку, ногу та вибило око. За його словами, всі хто були поруч з ними втекли в ліс, потім його непритомного хтось приніс в дім і заховав під піч, коли він прокинувся, то зрозумів, що брат помер, а він просто стікає кров'ю. Він почав кликати на допомогу, прийшла власниця будинку, яка в той час годувала курей, і сказала, що скоро його заберуть. Його непритомного на повозці відвезли до госпіталю в Уфу, де відрізали ногу повністю, зателефонували родичам та запитали чи потрібен вам інвалід, нащо його жінка відповіла, що їй він потрібен в будь-якому вигляді, без руки, без ноги, без ока, головне, щоб був поруч. В Стариковому також був Герой Радянського Союзу, сусід та друг родини Кандибіних, Кришкін Василь Трохимович, якого забрали разом з Н.Макаровичем, як і всіх чоловіків, які проживали в тому селі в 1943 році. Кришкін В. Т. відзначився 24 жовтня 1944 під час бою поблизу м. Ауце (Латвія).

Родина Кандибіних проживала на окупованій території. Німецькі фашисти були в селі, селян не чіпали, лише на найвищій точці, з якої було видно все Старикове, біля церкви, був встановлений кулемет, яким вони лякали людей, коли ті виходили зі своїх хат. Поліцаї були добрі, їздили на повозках, лише змушували молодих людей до роботи. Партизани були в лісі за лугами та річкою, вночі вони переходили річку, на міліні, та брали їжу у мешканців, потім піднімали її вгору і так переносили через річку. Був один випадок, коли жінка йшла до Глухова пішки, партизани її не пустили, вона через злість розповіла про це всім, кому могла, ця звістка дійшла і до німців, і вони почали стріляти по партизанам, адже знали, де ті перебувають. Про повернення Червоної Армії батьки Анастасії Никифорівні нічого не розповідали, окрім того що, всі звичайно раділи, що ця страшна війна закінчується.

Під час голодомору 1946-1947 років, родина не голодувала, бо батько отримував пенсію. Але життя було дуже важке, годувальник родини став інвалідом 1 групи, під час огляду в Сумській лікарні, лікар повідомив йому, що він один такий інвалід в Сумській області, який не маючи двох кінцівок та ока – вижив, хоча втратив дуже багато крові. Старшого сина було застрелено, одна донька так і залишилась в Німеччині, інша ж також переїхала разом зі своїм чоловіком-поліцаєм в Донецьк. Залишився лише один син, який допомагав батькам та маленький Леонід, який народився під час війни, в 1944 році. Наймолодші доньки, які вже народилися після війни, дуже багато працювали, вже в 14 років були змушені йти працювати вантажниками, щоб допомогти своїй матері, яка доглядала за батьком. Померли Надія Пантелеймонівна та Никифор Макарович в похилому віці.

Війна принесла багато бід та горя всім людям. І ця родина незважаючи на всі страшні події, які могли розлучити її, все одно вірила тільки в краще та знала, що після найстрашнішого завжди прийде найкраще.